

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО
Віліна ПЕРЕСАДЬКО
(вказати П.І.Б керівника)

02 вересня 2023 р.

Робоча програма ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	<u>10. Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106. Географія</u>
освітня програма	<u>«Фізична географія, моніторинг і кадастр природних</u>
<u>ресурсів».</u>	<u>«Картографія, геоінформатика і кадастр».</u>
«	
спеціалізація	
вид дисципліни	<u>вибіркова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«28» серпня 2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

С. І. Решетченко, к. геогр. н. доц. кафедри фізичної географії та картографії,
О.Л. Агапова, к. геогр. н. доц. кафедри фізичної географії та картографії.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____
(підпис) Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантими освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

_____
(підпис) Світлана РЕШЕТЧЕНКО
(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»

_____
(підпис) Наталія ПОПОВИЧ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол від «28» серпня 2023 року № 7

Заступник голови науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____
(підпис) Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма виробничої практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки **бакалавра спеціальності 106. Географія** освітньо-професійних програм «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів», «Картографія, геоінформатика і кадастр».

1. Опис навчальної природничо-наукової практики

1.1. Мета виробничої практики:

Метою виробничої практики є поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення циклу дисциплін за роки навчання, і відпрацювання набутих і здобуття нових вмінь і навичок за спеціальністю шляхом ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей, безпосередньої роботи в них, а також збір матеріалу за темою науково-дослідної роботи.

1.2. Основні завдання проходження виробничої практики :

- ознайомити студентів з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей в Україні;
- ознайомлення з туристично-рекреаційним потенціалом міста (області), де проходить практика;
- здобуття нових вмінь і навичок за напрямком свого дослідження через участь у роботі підприємства/установи/організації, що є базою проходження практики, під керівництвом спеціаліста даного напрямку;
- збір матеріалу для виконання індивідуального науково-дослідного завдання, зокрема в бібліотеках, архівах, фондах організацій та шляхом консультацій зі спеціалістами даного напрямку;

1.3. Кількість кредитів: 6.

1.4. Загальна кількість годин: 180 годин.

1.5. **Характеристика виробничої практики:** вибіркова компонента. Курс: 4-й. Семестр: 1-й.
Форма навчання: денна. Вид контролю: залік.

1.6. Заплановані результати навчання. Сформовані компетентності:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Навички здійснення безпечної діяльності.

ЗК 13. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію та аналіз даних про стан територіальних систем за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах.

ФК 5. Здатність проводити географічний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів на різних просторово-часових масштабах.

ФК 8. Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

ФК 9. Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності.

За освітньо-професійними програмами «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів», «Картографія, геоінформатика і кадастр», студенти повинні досягти таких результатів навчання:

РН 1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

РН 3. Пояснювати особливості організації географічного простору.

РН 5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

РН 7. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.

РН 8. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.

РН 12. Використовувати знання про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур.

РН 13. Застосовувати методи і прийоми аналізу генезису, еволюції і тенденцій розвитку об'єктів та явищ навколишнього середовища.

РН 16. Застосовувати методи географічних досліджень природних та суспільних об'єктів і процесів.

Через систему знань та умінь:

Знання: засвоєння сучасних наукових географічних досліджень, формування уявлення про роботу профільних підприємств, установ та організацій, зокрема гідрометеорологічних, геоекологічних, картографічних, топографо-геодезичних, управлінських тощо.

Уміння: аналізувати інформаційні джерела за темою науково-дослідної роботи та знання про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур; укладати картографічні твори у межах технологічного процесу на виробництві; оволодіння іншими навичками роботи за фахом на підприємствах, установах та організаціях (гідрометеорологічних, геоекологічних, картографічних, топографо-геодезичних).

2. Зміст та організація проведення виробничої практики

Тривалість виробничої практики на IV курсі – 4 тижні.

Виробнича практика базується на знаннях і вміннях, що їх набули студенти під час вивчення фахових дисциплін і спецкурсів.

Перед початком виробничої практики проводиться установча конференція, а після закінчення практики – підсумкова.

Студенти ознайомлюються з технікою безпеки, інструкціями з безпеки життєдіяльності під час навчання та проходження практик.

Календарний графік виробничої практики складається викладачем-керівником групи студентів залежно від затвердженого кафедрою навчального плану на поточний рік.

За умови впровадження військового стану в країні ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей відбувається у дистанційному режимі.

В обов'язки студентів входить:

- прослухати інструктаж та засвідчити у спеціальному журналі кафедри знання правил техніки безпеки при проходженні практики;
- дотримуватись правил техніки безпеки;
- бути присутніми на всіх етапах виробничої практики і не пропускати їх без поважних причин;
- виконувати всі поставлені в рамках виробничої практики завдання;
- дотримуватись загальних організаційних вимог і дисципліни при проходженні практики;
- для індивідуального захисту кожним студентом має бути представлений звіт та щоденник проходження практики;
- кожен студент повинен скласти залік за підсумками проходження практики.

До обов'язків керівників практики входить:

- провести інструктаж студентів з техніки безпеки;
- організувати процес проходження виробничої практики;

- заздалегідь (за 2-3 місяці) до початку практики спланувати місця проходження виробничої практики та затвердити їх на засіданні кафедри;
- вести контроль навчального процесу та дисципліни в колективі студентів;
- консультивати студентів при виконанні ними самостійної роботи;
- прийняти у студентів звіти про проходження виробничої практики та виставити своєчасно залік.

Пакет необхідних документів для офіційної організації практики включає в себе такі матеріали:

1. Наказ по університету щодо направлення студентів на виробничу практику; в наказі вказуються причини направлення студентів, призначаються керівники студентів, вказуються строки практики.
2. Угоди з установами, що є базами проходження виробничої практики.
3. Щоденники проходження практики в установах, що є базами проходження виробничої практики.
4. Підсумковий звіт по завершенню практики; подається до навчальної частини Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Зміст виробничої практики включає наступні розділи та теми:

Розділ 1. Виробнича установа.

Зміст: Ознайомлення зі структурою установи, напрямками діяльності та особливостями виробничого процесу; виконання завдання від наукового керівника. Написання огляду організації за темою науково-дослідної роботи студента.

Розділ 2. Практична частина.

Зміст: робота студентів з базами фактичних даних, проведення розрахункових робіт за обсягом, що відповідає розділу курсової (дипломної) роботи бакалавра.

Розділ 3. Підсумковий.

Написання звіту з виробничої практики та його захист.

3. Вимоги до баз виробничої практики

Базами виробничої практики є профільні виробничі, наукові та освітні установи, організації, підприємства, діяльність яких дотична до освітньо-професійних програм «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів» та «Картографія, геоінформатика і кадастр», з якими у Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна укладені договори на співробітництво та проведення виробничої практики.

Ці підприємства повинні мати кваліфіковані кадри та матеріально-технічну базу для забезпечення якісної підготовки студентів у межах виробничої практики.

4. Індивідуальні завдання з виробничої практики

Індивідуальні завдання на виробничу практику розробляються і надаються кожному студенту окремо його науковим керівником від кафедри фізичної географії та картографії.

Вони включають практичні (експериментальні) завдання за темою науково-дослідної роботи студента за обсягом, що відповідає одному розділу дипломної роботи бакалавра. Індивідуальні завдання виконуються студентами за темою науково-дослідної роботи, затвердженою на засіданні кафедри фізичної географії та картографії, за консультацією наукового керівника.

Результати виконання індивідуального завдання входять до звіту з виробничої практики. У залежності від тематики науково-дослідної роботи студента текстова частина індивідуального завдання супроводжується відповідними ілюстраціями (картами, схемами тощо) та даними (статистичними, геоінформаційними, описовими тощо).

5. Вимоги до звіту з виробничої практики

Звіт з виробничої практики повинен охоплювати результати всіх етапів проходження виробничої практики та включати наступні розділи:

- опис установи за темою свого дослідження (до 5 сторінок);

- наведення практичної (розрахункової, експериментальної) частини за темою науково-дослідної роботи студента (мінімум 25 сторінок).

Крім індивідуальних звітів, студенти готують презентацію, яка включає характеристику: профільних підприємств за темою свого дослідження, особливостей роботи в них.

Також студенти зобов'язані надати щоденник практики, який є документальним підтвердженням роботи студента у профільній установі (з відгуком, оцінкою, підписом керівника від установи, печаткою).

6. Підбиття підсумків виробничої практики

Підсумкові матеріали подаються студентами у вигляді індивідуального письмового звіту, індивідуальних щоденників та загальної презентації.

Зміст і перелік звітної документації визначаються кафедрою фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Підсумки виробничої практики підводяться на підсумковій конференції, на якій мають бути присутні всі студенти та керівники практики від університету.

Студенти виступають з індивідуальними звітами, які супроводжуються презентацією, та захищають результати проходження практики.

Звітну документацію студенти здають на зберігання на кафедру фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

7. Критерії оцінювання результатів навчальної природничо-наукової практики

Критерії оцінювання розробляють викладачі кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

При цьому враховуються: якість роботи практиканта під час практики, повнота звітної документації, відвідуваність, захист звіту.

Загальна сума балів, яку може отримати студент за проходження виробничої практики – 100 балів. За окремий вид робіт можна набрати максимально такі бали:

Схема нарахування балів

Розділи	Відповідальний за оцінку	Кількість балів
Розділ 1. Огляд виробничої установи за темою свого науково-дослідного дослідження	керівники практики від університету	20
Розділ 2. Практична частина	наукові керівники студентів від кафедри	25
	керівники практики від університету	
Розділ 3. Написання звіту з виробничої практики та його захист (залікова робота):	- Оформлення щоденника практики (що є документальним підтвердженням роботи студента в установі)	5
	- Захист практики (усна доповідь студента та відповіді на запитання)	15
	Презентація	15
	Оформлення розділів звіту виробничої практики	20
Сума балів за практику		100

За розділ 1 «Виробнича установа» студент отримує 20 балів у разі створення огляду профільних підприємств, їх структури, напрямків діяльності та особливостей виробничого

процесу. Опис становить не менше п'яти сторінок, включаючи схеми-структури та ілюстрації.

- 15 балів студенти отримують за змістове наповнення цієї частини звіту. Наукові керівники оцінюють повноту представленого огляду, відповідність змісту звіту темі та дослідження, повноту розкриття.

- 5 балів студенти отримують за ілюстративність та наочність матеріалу. За недотримання вимог студент отримує на 1 бал менше.

За розділ 2 (практична частина) 25 балів студентам виставляють наукові керівники від кафедри та керівники практики від університету. При оцінюванні вони враховують якість виконання поставлених перед ними завдань, набуті фахові вміння та навички. Свої бали керівники від баз практик виставляють студентам в індивідуальні щоденники. У разі, якщо студент не з'явився на цю частину практики, він не допускається до захисту звіту з виробничої практики.

- 15 балів студенти отримують за змістове наповнення практичної частини звіту. Наукові керівники оцінюють повноту представленого аналізу, відповідність темі дослідження, повноту розкриття.

- 10 балів студенти отримують за ілюстративність та наочність матеріалу. За недотримання вимог студент отримує на 1 бал менше.

Розділ 3. Написання звіту з виробничої практики та його захист (залікова робота) студент отримує 55 балів, які виставляють керівники практики від університету під час захисту результатів практики:

- оформлення щоденника практики (що є документальним підтвердженням роботи студента в установі) – 5 балів (за кожен некоректно або неохайно оформлену сторінку щоденника зі студента знімається 1 бал);

- оформлення розділів звіту виробничої практики – 20 балів, де за кожен типову помилку в наповненні частин звіту (недотримання стандартів оформлення джерел літератури, наявність граматичних та орфографічних помилок, некоректне оформлення рисунків і таблиць, недотримання полів, розміру шрифту, вирівнювання тексту, невірно виставлені абзаци та відступи перед текстом тощо) зі студента знімається 1 бал;

- підготовка презентації – 15 балів;

- захист практики (усна доповідь студента та відповіді на запитання) – 15 балів.

При цьому студент може максимально отримати 10 балів за свою усну доповідь на захисті, 5 балів – за відповіді на питання керівників практики та присутніх на захисті викладачів кафедри.

8. Методи контролю та схема нарахування балів

На захист, який проводиться в останній тиждень практики, кожен студент в обов'язковому порядку представляє:

1. Щоденник практики, оформлений відповідно до вимог.
2. Звіт з виробничої практики.
3. Презентує та захищає результати проходження виробничої практики

Оцінки виставляються як результат узагальнення діяльності студента, а також на основі вивченої звітної документації студента. Максимально можлива оцінка – 100 балів. Мінімальна оцінка для отримання заліку – 50 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Сума
Розділ 1	Розділ 2	Написання звіту виробничої практики та його захист (залікова робота)	
20	25	55	100

ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
50–100	зараховано
1–49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Голіков А. П. Економіка України / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба – К. : Знання, 2009.
2. Голіков А. П. Економіка України: фактори виробництва, галузева структура, розміщення, тенденції розвитку / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба – Х. : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005.
3. Інститут географії Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://igu.org.ua>
4. Кафедра фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://physgeo.univer.kharkov.ua>
5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
6. Практикум для студентів спеціальності 6.040104 «Географія»: навчально-методичний посібник / [кол. авт.; за ред. В. А. Пересадько, В. Е. Луначек, К. В. Шпурік]. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015 – 240 с.
7. Статистичний щорічник України за 2015 рік : статистичний щорічник / [за редакцією О. Г. Осауленка]. – К., 2016.
8. Український гідрометеорологічний інститут [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uhmi.org.ua>

Допоміжна література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Центральна наукова бібліотека ХНУ ім. В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.library.univer.kharkov.ua/ukr/>
3. India meteorological department [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imd.gov.in./pages/main.php>
4. Air temperatures reported on Earht [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wunderground.com/blog/weatherhistorian/comment.html?entrynum=3-Hottest>
5. Climate statistics for Australian locations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bom.gov.au/climate/averages/tables/cw_040214.shtml
6. EarthExplorer / USGS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://earthexplorer.usgs.gov/>
7. World Meteorological Organization Global Weather & Climate Extremes Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wmo.asu.edu/content/world-meteorological-organization-global-weather-climate-extremes-archive> -

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни _____
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 20_____/20_____ н. р.

Заступник декана _____ факультету з навчальної роботи

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.

Голова науково-методичної комісії _____ факультету

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.